

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 4 maja 2017 r.

Adam Bodnar

VII.5604.1.2015.MM

Pani

Maciej Kopeć

Podsekretarz Stanu

w Ministerstwie Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

uprzejmie dziękuję Panu Ministrowi za odpowiedź udzieloną pismem z dnia 8 lutego 2017 r. (znak: DKO-WOK.4072.6.2017GP). Po zapoznaniu się z treścią przedstawionego przez Pana Ministra stanowiska uznałem jednak, że w niniejszej sprawie aktualna pozostaje część wątpliwości podniesionych przeze mnie w wystąpieniu z dnia 27 stycznia 2017 roku. Dlatego pozwalam sobie przedstawić dodatkowe wyjaśnienia.

Wolność sumienia i wyznania jest jednym z podstawowych praw człowieka, mającym swoje zakorzenienie w art. 53 Konstytucji RP. Jej poszanowanie w sferze publicznej jest przedmiotem mojej szczególnej uwagi jako Rzecznika Praw Obywatelskich. Nie budzi wątpliwości, że udział w uroczystościach religijnych z okazji rozpoczęcia albo zakończenia roku szkolnego oraz w rekolekcjach wielkopostnych stanowi przejaw realizacji wolności sumienia i wyznania w jej aspekcie pozytywnym, o którym mowa w art. 53 ust. 2 Konstytucji RP. Należy jednak zwrócić uwagę, że tego typu forma „ułatwienia” realizacji wolności sumienia i wyznania nie została wprost zagwarantowana w przepisach Konstytucji RP. Zgodnie z art. 53 ust. 4 Konstytucji RP religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Przepis

ten nie wprowadza uprawnienia do uzyskania zwolnienia na udział w rekolekcjach i innych uroczystościach o charakterze religijnym. Niewątpliwie takie uprawnienia należy uznać za korzystne z punktu widzenia realizacji konstytucyjnej ochrony wolności religii. Należy jednak podkreślić, że ich realizacja w praktyce może się wiązać również ze sferą praw podmiotów bezwyznaniowych i reprezentujących religie mniejszościowe. Dlatego wskazane w odpowiedzi z dnia 8 lutego 2017 roku obowiązki szkoły powinny zostać uregulowane w akcie prawa powszechnie obowiązującego.

Zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP rozporządzenia są wydawane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Mają one odciążyć ustawodawcę od wydawania regulacji nazbyt szczegółowych lub o charakterze technicznym. Wskazuje się, że wykorzystanie choćby wyraźnych upoważnień ustawowych do innych celów niż założone w upoważnieniu albo wyjście poza jego zakres stanowi naruszenie legalności działania Rady Ministrów lub poszczególnych ministrów (zob. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 539). Ponownie pragnę zwrócić uprzejmie uwagę, że art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2016 r., poz. 1943 ze zm.) stanowi, iż minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi w drodze rozporządzenia warunki i sposób wykonywania przez szkoły publiczne zadania polegającego na **organizowaniu nauki religii** na życzenie rodziców bądź samych uczniów. Rekolekcje są zaś formą praktyk religijnych. W doktrynie prawniczej zwraca się uwagę, że stanowią one kwestię wykraczającą poza zakres ściśle rozumianej nauki religii w szkole, a dotyczącą raczej kultu religijnego (zob. M. Pilich, *Komentarz do art.12 ustawy o systemie oświaty*, Lex 2015, Nr 509990). Należy więc uznać, że § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. *w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* (Dz. U. z 1992 r., Nr 36, poz. 155 ze zm.) nie realizuje upoważnienia ustawowego a wprowadza *de facto* nowe uprawnienie, wkraczając tym samym w materię ustawową.

Zasadnym byłoby ujednoczenie w obowiązujących przepisach praktyki organizacji rekolekcji wielkopostnych. Opublikowanie na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej zasad dotyczących organizowania rekolekcji dla uczniów szkół publicznych nie wydaje się wystarczające. Przykładowo, w poszczególnych szkołach rekolekcje są

organizowane w różnym wymiarze czasowym – od zwolnień na kilkugodzinne wyjście do Kościoła po kilkuniedniowe zorganizowane obrzędy. Oznacza to, że w poszczególnych placówkach odmiennie realizowane są zarówno uprawnienia osób korzystających z prawa do uczestnictwa w rekolekcjach, jak i osób bezwyznaniowych i reprezentujących religie mniejszościowe. Z doniesień medialnych i skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że niektóre formy organizowania rekolekcji budzą obawy rodziców. Wątpliwości dotyczą np. obowiązku uczestnictwa w rekolekcjach uczniów uczęszczających na religię, czy organizowania na terenie szkoły spowiedzi dla uczniów.

Odnosząc się do twierdzenia Pana Ministra, że *„zastosowane w przepisach określenie rekolekcji wskazuje również, że sprawa dotyczy jedynie uczniów należących do tych kościołów i związków wyznaniowych, które w swoim prawie wewnętrznym nawiązują do praktyk religijnych związanych z okresem Wielkiego Postu przygotowującego do obchodzenia Świąt Wielkanocnych”*, należy wskazać, że budzi ono wątpliwości z punktu widzenia zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Niewątpliwie z omawianego uprawnienia w praktyce korzystają przede wszystkim członkowie chrześcijańskich kościołów i związków wyznaniowych. Nie powinno to jednak uzasadniać wprowadzenia na gruncie przepisów powszechnie obowiązujących uprawnienia zdefiniowanego przy pomocy pojęć związanych z określoną religią, z którego nie mogą skorzystać osoby wyznające religie niechrześcijańskie i osoby bezwyznaniowe. Zasadne byłoby więc rozszerzenie zakresu podmiotowego w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe, działając o art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

(-) [Adam Bodnar]